

VÄIKE-MAARJA VALLA EELARVESTRAATEEGIA AASTATEKS 2022-2025

SISUKORD

1. SISSEJUHATUS.....	3
1.2. EELARVESTRAATEEGIA STRUKTUUR JA PROGNOOSIMISPROTSESS.....	4
1.3. PROGNOOSI EELDUSED.....	5
2. MAJANDUSLIK OLUKORD RIIGIS	7
3. VÄIKE-MAARJA VALLA MAJANDUSLIKKU ARENGUT MÕJUTAVAD TEGURID.....	10
4. PÕHITEGEVUSE EELARVE.....	12
5. INVESTEERIMISTEGEVUS.....	18
6. FINANTSEERIMINE	20
8. NETOVÕLAKOORMUS	21
9. KOKKUVÕTE.....	23

1. SISSEJUHATUS

Väike-Maarja vallavalitsuse tegevuse lähtealuseks on valla arengukava koos tegevuskava ja eelarvestrateegiaga. Valla eelarvestrateegia koostamise peaesmärgiks on kindlustada eelarvepoliitika pikemaajalise jätkusuutliku arengu tagamine ning iga-aastane tulude/kulude planeerimine. Eelarvestrateegia annab rahalised orientiirid valla võimalustest arengukavas kavandatud tegevuste realiseerimiseks.

Arengukava koos eelarvestrateegiaga on alus iga-aastase vallaeelarve prioriteetide määramisel. Eelarve kaudu tagatakse valla arenguks vajalikud ressursid kalendriaasta jooksul. Väike-Maarja valla arengukavas püstitatud eesmärkide ja vastavate tegevuste elluviimiseks on vajalik kindlustada valla tulubaasi stabiilsus ja jätkusuutlikkus ning finantsiline iseseisvus.

Käesolev eelarvestrateegia on koostatud kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduse (edaspidi KOFS) § 20 ja kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse (edaspidi KOKS) § 37² alusel ja selle koostamise hetkel kasutada olnud teabest ja poliitilistest seisukohtadest lähtuvalt.

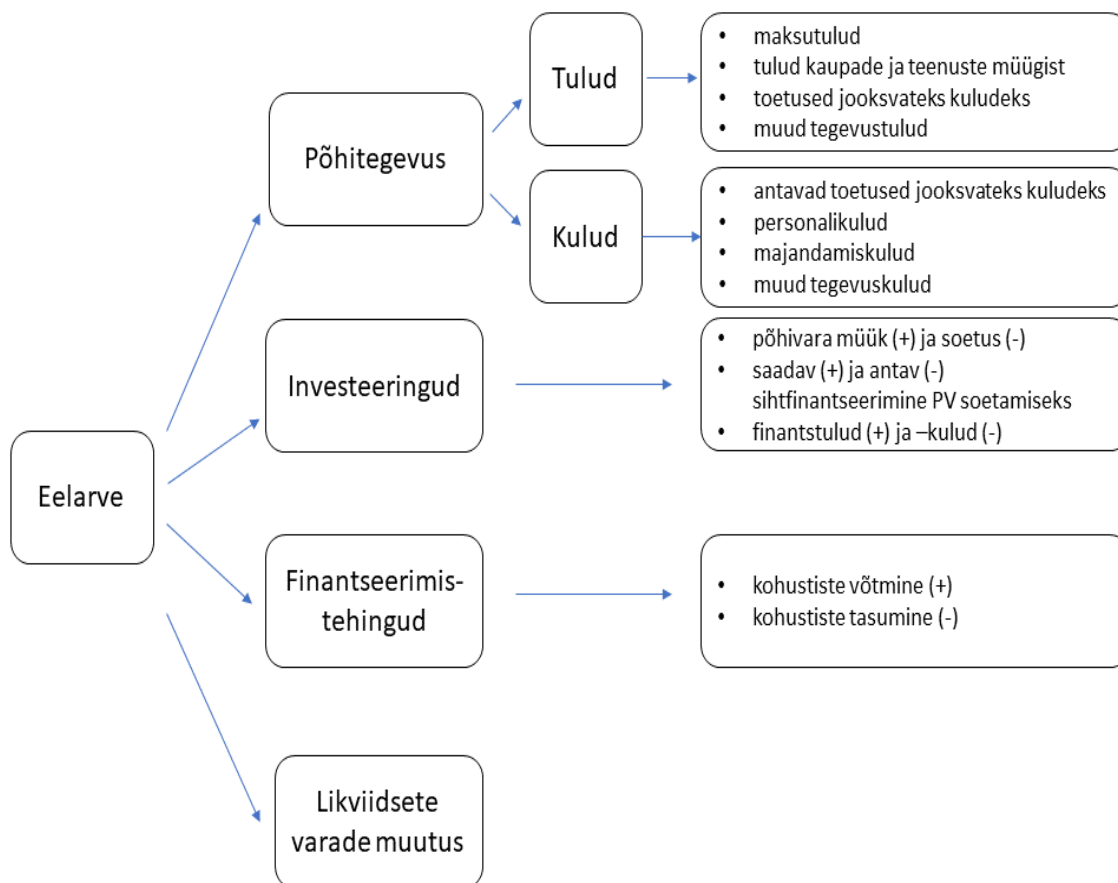
Eelarvestrateegia koostatakse neljaks eelseisvaks eelarveaastaks ning seda korrigeeritakse vajadusel igal aastal tulenevalt majanduskeskkonnas toimuvatest muutustest. Põhilisteks valla finantsolukorda iseloomustavateks näitajateks eelarvestrateegias on põhitegevuse tulem, investeerimistegevuse osakaal ja netovõlakoormus. Nimetatud näitajate abil saab ülevaate valla omafinantseerimisvõimekusest ning uute laenukohustiste võtmise vajadustest ja võimalustest.

Väike-Maarja valla eelarvestrateegia planeerimisel on eesmärkideks seatud:

- positiivne põhitegevuse tulem;
- investeringute püsivalt kõrge osakaal kogukuludest;
- võlakoormuse võimalikult madal tase;
- erinevate toetusmeetmete kaasamine vajalike investeringute teostamiseks;
- finantsdistsipliini tagamise meetmetest kinnipidamine.

1.2. EELARVESTRAATEEGIA STRUKTUUR JA PROGNOOSIMISPROTSESS

Eelarvestrateegia on koostatud vastavalt *joonisel 1* toodud eelarve struktuurile.

Joonis 1: Eelarve struktuur

Eelarvestrateegia prognoosimisprotsess koosnes neljast etapist:

- põhitegevuse tulude ja kulude prognoosimine,
- investeerimistegevuse prognoosimine vastavalt arengukavale,
- laenu võtmise vajaduse ja võimaluste väljaselgitamine ning kalkuleerimine,
- likviidsete varade muutuse leidmine ja valla netovõlakoormuse arvutamine.

1.3. PROGNOOSI EELDUSED

Väike-Maarja valla eelarvestrateegia koostamisel on tulude ja kulude arvutamisel lähtutud eelnevate aastate kogemustest, Eesti Panga (EP) majandusprognoosist¹ ning valla arengukavas sätestatud eesmärkidest. Arengukava ja eelarvestrateegia läbivaks märksõnaks on keskendumine energiasäästule ja roheenergia kasutuselevõtule, seejuures on prioriteetseteks valdkondadeks haridus ja sotsiaalne kaitse. Lisaks eeltoodule on perioodil 2022-2025 valla arengukavas kavandatud järgmised tegevussuunad.

Üldvalitsemise valdkonnas on suund endiselt efektiivsuse ja kvaliteedi suurendamisele, kavas on teenistujatele erialase hariduse ja koolituse võimaldamine, teenistujate töötingimuste parendamine, vallavara efektiivsem kasutus.

Hariduse valdkonna põhirõhk on suunatud seadusega omavalitsusüksusele pandud ülesannete täitmisele. Prioriteetideks on turvalise õppe- ja töökeskkonna loomine, õppekorralduse ja kasvatuse täiustamine, üldharidusvaldkonna koolivõrgu säilitamine, noortele ajakohaste ja mitmekülgsed huvitegevuste loomine. Oluliseks peetakse haridustöötajate pädevuse ja motiveerituse tõstmist ning kogukonnas olevate võimaluste kaasamist õppekavadesse. Suurematest investeeringuobjektidest tasub välja tuua Rakke lasteaia projekteerimine ja ehitamine ja Simuna kooli- ja spordikompleksi energiatõhususe parandamine.

Kultuuri valdkonnas on eesmärgiks staadioni ehitus Väike-Maarjasse, toimiv mitmekesine tegevus, kultuuripärandi säilimine ja eksponeerimine, valla mainet ja atraktiivsust suurendavate kultuuri- ja spordisündmuste korraldamine ja toetamine, koostöövõrgustike (sh turism) loomine.

Sotsiaalse heaolu valdkonnas on prioriteediks laste arenguks soodsa keskkonna loomine, hoolekandeteenuste mitmekesistamine ja kvaliteedi tõstmine, eakatele ja erivajadustega inimestele tingimuste loomine igapäevaseks toimetulekuks, erivajadustega lastele vajalike tugiteenuste tagamine, terviseedendamise projektide elluviimine. Suurimaks investeeringuks on planeeritud eakate maja rajamine.

Majanduse valdkonna prioriteedid on elu- ja ettevõtluskeskkonna atraktiivsuse suurendamine. Tehakse koostööd riiklike, Lääne-Viru maakonna ja PAIK piirkonna ettevõtluse arendamise

¹ Saarniit, A jt. Rahapoliitika ja Majandus. 2 2021

tugistruktuuridega. Tähelepanu all on munitsipaalhoonete renoveerimine, sh taastuenergia-lahenduste kasutuselevõtmine valla hoonetel, teede korrastamine, kergteede võrgustiku laiendamine, välisvalgustuse rekonstrueerimine, ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendus, parkide ja haljasalade olukorra parendamine.

Lisaks arengukavas kokku lepitud prioriteetidele tegevusvaldkondades on eelarvestrateegia koostamisel lähtutud ka alltoodud majanduslikest eeldustest:

1. Väike-Maarja vallas elab Statistikaameti andmetel 01.01.2021 seisuga 5828 inimest (5870 (2020) ja 5948 (2019)), st inimeste arv on kerges langustrendis;
2. 2020. aasta kevadel maailma tabanud COVID-19 pandeemia mõjutab endiselt majanduse käekäiku, kuid vaksineerimine ja piirangute leevendamine mõjuvad majanduse taastumisele positiivselt. Eesti majandus ületas kriisieelse taseme 2021. aasta alguses. EP hinnangul toetavad Eesti majandust välisturgude paranemine ja nõudlus ekspordile, aga ka kriisi kestel kogunenud säästude kasutuselevõtmine ja 2021. aasta sügisel teisest pensionisambast kasutuselevõetavad vahendid.
3. Eelkõige eratarbimise kasvust veetud majanduskasvuks on 2021. aastal EP hinnangul 5-8% ja 2022. aastal 4-5%. Samas tasub arvestada Väike-Maarja valla majandusharudega (pigem põllumajandusele suunatud), mis ei pruugi olla otseses korrelatsioonis Eesti üldise majanduskasvuga.
4. Käsikäes majanduse kasvuga tõusevad ka hinnad. Inflatsioon on EP prognoosi kohaselt 2021. aastal 2,5-2,7% ja 2022. aastal 2,8-3,3%.
5. Tööpuudus langeb juba 2022. aastal kriisieelse taseme lähedale (alla 5%).
6. Keskmise brutopalga kasv püsib lähiaastatel tänu vaba tööjõu puudusele üle 5%.
7. Koos elanike arvu kerge langusega vallas on ka maksumaksjate arv kerges languses;
8. Residendist füüsiliste isikute deklareeritud brutotulult laekub maksumaksja elukohajärgsele kohaliku omavalitsuse üksusele tulumaksu 11,96%;
9. Uusi täiendavaid kohalikke makse vaadeldaval perioodil ei kehtestata;
10. Euroala praegune majanduspoliitiline kurss oluliselt ei muutu.

2. MAJANDUSLIK OLUKORD RIIGIS

Eesti läbis 2020. aastal ulatuslike majanduslike mõjudega tervishoiukriisi ning selle mõjusid on jätkuvalt tunda. Kuigi Eesti majandusel keskmiselt läheb hästi, on mõnel tegevusalal olukord jätkuvalt keeruline. Kriisist on tänu kehtestatud piirangutele enim mõjutatud tootlustuse, majutuse, teeninduse ja turismiga seotud tegevusalad. Kaubanduse, impordi ja ekspordiga seotud tegevusalad on saanud paremini taastuda. IT sektor on vaatamata kriisile kasvanud. Eesti majandust iseloomustab avatus ja tihe seotus välisturgudega. Eesti SKP ületas 2021. aasta esimeses kvartalis kriisieelse (ehk 2019. aasta neljanda kvartali) taseme.

2021. aasta piirangud on majandusele väiksemat mõju avaldanud, kui eelmise aasta omad. Ettevõtete küsitlustel põhinevad majandusaktiivsuse indeksid näitavad, et käesoleva aasta teise kvartali alguses oli majanduses pigem buum, kui koroonapiirangutest põhjustatud seisak. Seda on tunda ka kasvanud nõudluses ja hindade tõus. Sisenõudluse kasv tulenes esimeses kvartalis peamiselt investeringutest ja valitsemissektori tarbimise tõttu. Eratarbimine vähenes – seda piirasid jätkuvad reisipiirangud ning märtsis taas karmistunud piirangud.

Rahastamisvõimalused on 2021. aastal olnud kiireks majanduskasvuks soodsad: suurenenud on pankadevaheline konkurents, laenude ja liisingute intressimäärad on tasapisi langenud. Tänu sellele jätkus ka käesoleva aasta alguses kõrge investeerimisaktiivsus. Suurem osa kasvust tuli ettevõtete sektorist, kus põhivaramahutus kasvas püsivhinnas 86%. Kasvasid nii ehitusinvesteringud kui ka investeringud masinatesse, seadmetesse ja transpordivahenditesse.

2021. aasta alguses karmistatud majandustegevuse piirangud ei toonud kaasa tööturu olukorra halvenemist. Maksu- ja Tolliameti andmetel tõi viiruse leviku teine laine kaasa töökohtade märgatava kahanemise majutus- ja tootlustussektoris. Ülejäänud majanduses püsis tööhõive ligikaudu samal tasemel või suurenes. Registreeritud töötus on kriisi tõttu endiselt kõrge nooremate inimeste seas; palju on töötuid teeninduse ja müügitöö alal. Samas tunnetavad tööandjad taas tööjõupuudust probleemina, mis takistab laienemist. See viitab palgasurve taastumisele majanduses.

Keskmise palga kasv kiirenes 2021. aasta esimeses kvartalis 4,9%ni. Palgakasvu panustas suuresti tervishoiusektor. Teistes sektorites oli kasv tagasihoidlikum ning tugevasti kannatada saanud tegevusaladel oli keskmine palk endiselt madalam kui aasta varem.

Tarbijahindade aastakasv kiirenes 2021. aasta teise kvartali alguses 1,9%ni. Üle poole hinnakasvust põhjustas EP andmetel energiahindade kasv. Eesti üldine hinnatase on nüüd võrreldav 2019. aasta suvega.

Käesoleva aasta pikalt kestnud külma ilma tõttu kallines elekter aastaga 20%. Elektrihiinda hoiab kõrgel ka majapidamiste ja ettevõtete suurem tarbimine. Mootorikütused olid aprillis 8% kallimad kui eelmisel aastal. Toiduainete tarbijahinnad on tänavu püsinud mullusel tasemel, kuid on oodata maailmaturu kõrgemate toormehindade ülekandumist nii tootja- kui ka tarbijahindadesse. Teenuste hinnad on pärast eelmise aasta suurt langust taas tõusule pööranud. Enim kallinesid meditsiini- ja sotsiaalhoolekandeteenused, kuid turismiteenuste hinnad püsisid madalal. Aprillis odavnesid nii majutusteenused kui ka üürihinnad – aastaga vastavalt 3% ja 6%. Kallinenud on aga transpordihinnad.

Käsilähes majandusaktiivsuse tõusuga ja eelmise aasta madala võrdlusaasiga on maksulaekumised 2021. aastal hoogsalt kasvanud. Tööturu oodatust parem käekäik soodustab tööjõumaksude laekumist (sh tulumaksu laekumist kohalikele omavalitsusele). Kasvu näitasid ka valitsemissektori investeeringud. Esimeses kvartalis kasvasid nii kohalike omavalitsuste kui ka keskkvalitsuse investeeringud.

NB! Esimeses veerus toodud arvud illustreerivad sujuva kasvu stsenaariumi, sulgudes toodud näitajad järsu kasvu stsenaariumi				
	2020	2021	2022	2023
		29,14	31,46	33,12
SKP jooksevhindades mld (€)*	27,16	(30,01)	(32,28)	(33,82)
SKP püsivhindades**	-2,7	5,3 (8,2)	4,9 (3,8)	2,5 (1,6)
Eratarbimine***	-2,2	6,0 (6,4)	9,3 (9,6)	1,1 (1,2)
Valitsemissektori tarbimine	3,5	3,3 (3,7)	-1,9 (-2,8)	-1,4 (-2,1)
Kapitali kogumahutus põhivarasse	15,7	4,2 (4,3)	-2,2 (-5,9)	4,4 (4,2)
Eksport	-5,4	8,8 (11,0)	5,0 (3,9)	4,2 (3,9)
		10,8		
Import	0,5	(10,7)	3,4 (2,1)	3,1 (3,7)
SKP lõhe (% potentsiaalsest SKP-st)	-1,4	0,4 (3,6)	2,2 (4,5)	1,8 (3,3)
Tarbijahinnaindeks	-0,4	2,5 (2,7)	2,8 (3,3)	2,3 (2,6)
Töötuse määr (% tööjõust)	6,8	6,1 (5,7)	4,9 (4,7)	4,7 (4,6)
Hõive****	-2,7	1,2 (1,7)	2,0 (1,7)	0,1 (0)
		1526	1609	1695
Keskmine brutokuupalk (EUR)	1448	(1536)	(1640)	(1737)

Valitsemissektori eelarve tasakaal (% SKPst)	-4,8	-4,9 (-4,7)	-2,3 (-2,0)	-2,2 (-1,9)
<p>* Näitajad on esitatud aastase muutusena protsentides, kui pole märgitud teisiti. ** SKP ja selle komponendid on esitatud aheldatud väärtustena. *** Sisaldab kodumajapidamisi teenindavaid kasumitaotluseta institutsioone. **** Hõlmab residendist tootmisüksusi. ***** Valitsemissektori tulude ja kulude prognoos võtab arvesse nende meetmete mõju, mis olid prognoosi koostamise hetkeks piisava detailsusega teada. Allikad: statistikaamet, Eesti Pank.</p>				

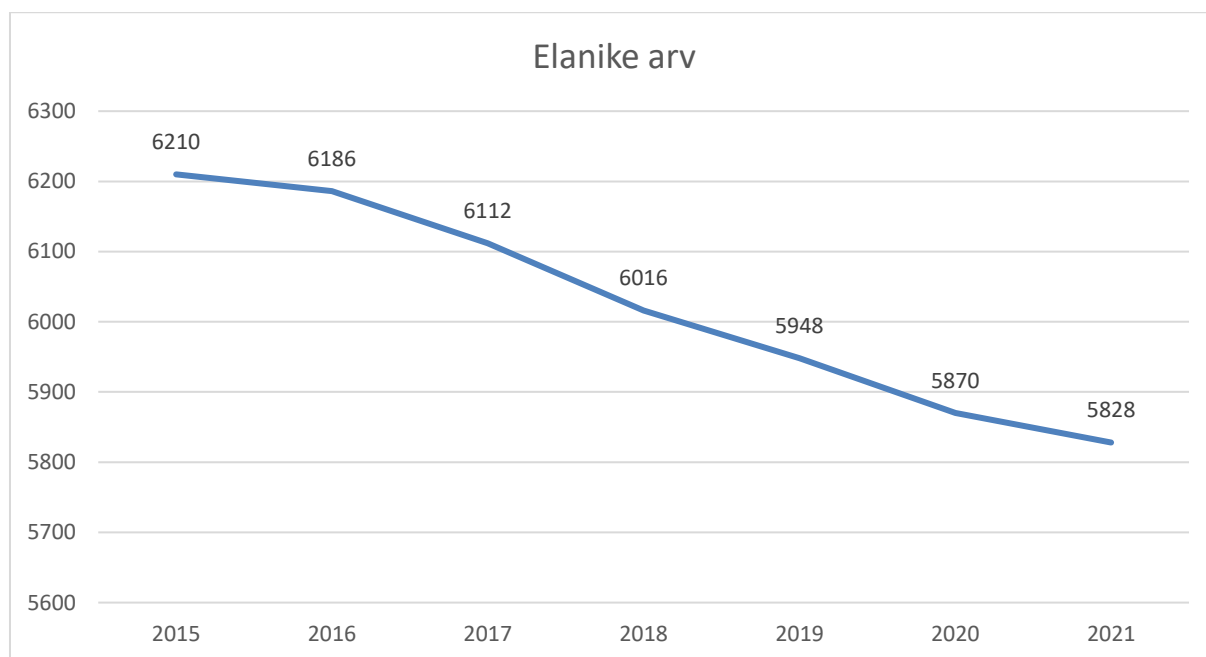
Tabel 1. Majandusprognoos põhinäitajate kaupa (allikas: Rahapoliitika ja majandus 2/2021, Eesti Pank)

Kokkuvõtvalt võib öelda, et EP prognoosi kohaselt on 2021. aasta majanduskasv küllaltki kiire, sest Eesti majandus on kriisiga hästi toime tulnud. Kriisi mõju majandusele üldiselt on olnud kardetust väiksem; sellest tulenevalt on mõjud ka tööhõivele, keskmisele palgale, investeerimisaktiivsusele jm olnud prognoositust väiksemad. Kasvav nõudlus toetab tarbijahinnaindeksi tõusu. Majanduskasvu prognoosivad lähiaastateks nii konservatiivsemad kui optimistlikumad näidikud.

3. VÄIKE-MAARJA VALLA MAJANDUSLIKKU ARENGUT MÕJUTAVAD TEGURID

2017. aasta haldusreformi käigus liideti Väike-Maarja vallaga Rakke vald. Valla suurus on nüüd 682,43 km². Vallas on 4 alevikku (Väike-Maarja, Rakke, Simuna, Kiltsi) ja 64 küla. Valla keskuseks on Väike-Maarja alevik.

Väike-Maarja valla elanike arv rahvastikuregistri andmetel seisuga 01.01.2021 on 5828.

Joonis 2. Elanike arv Väike-Maarja vallas (allikas rahvastikuregister)

Nii Väike-Maarja valla elanike arv kui ka tööealiste elanike arv on kerges langustrendis ning tuleb teha jõupingutusi, et neid näitajaid kasvatada. Väike-Maarja vald on suutnud vaatamata demograafilise olukorra halvenemisele säilitada finantsvõimekuse rahuldava taseme ja panustada vallale vajalike investeeringute teostamisele. Hoolimata maapiirkonnale omastest majandusprobleemidest on ettevõtlusaktiivsus vallas püsinud stabiilse ja mitmekesisena.

Perioodi eesmärgiks on Väike-Maarja valla elukeskkonna jätkuv parendamine tagades erinevate valdkondade tasakaalustatud ja jätkusuutlik areng. Prioriteetideks on investeeringud roheenergia lahenduste kasutuselevõtmisele fookusega eelkõige hariduse- ja sotsiaalvaldkonnale.

Piirkonna ettevõtete peamised tegevusalad on taime- ja loomakasvatus, kaubandus, teenindus, transport, ehitus, masinate ja seadmete remont, saematerjali tootmine. Majanduselu edendamiseks on paikkond avatud väljastpoolt tulevatele investeeringutele. Väike-Maarja valla elanike tööhõivet

iseloomustab seotus Rakvere linnaga ja kohalike suuremate tööandjatega. Äriregistri andmetel on Väike-Maarja vallas registreeritud 599 äriühingut ja 181 füüsilisest isikust ettevõtjat (juuli 2021 seisuga), suuremad tööandjad vallas on aktsiaseltsid Nordkalk ja Antaares ning osaühingud Baltic Log Cabins, Reinpaul, SF Pandivere, Andcar, Ebavere Graanul, Vao Agro, Joosand ja Pandivere Ehitus.

Väike-Maarja valla lähimineküla finantsnäitajaid võib iseloomustada alljärgnevate tunnuste abil:

Tugevused

- Mõistlik võlakoormuse tase.
- Omafinantseerimisvõimekuse väärtus on üle 1,0. Vald suudab panustada omavahenditest piirkonna arengusse.
- Tulude (sh tulumaksu laekumine) kasv.
- Investeeringute suurenemine, kaasrahastamise leidmise võimekus.
- Mitmekesine ettevõtlus.

Nõrkused

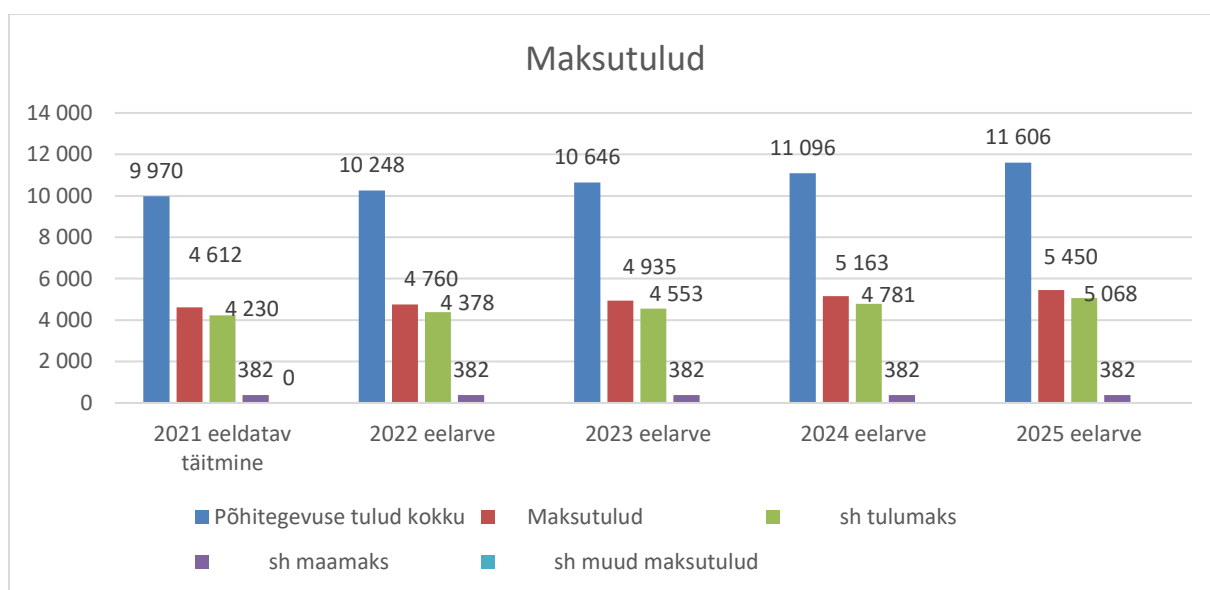
- Elanike arv on vähenenud ning elanikkond vananeb, see on pidurdanud valla tulubaasi kasvu ning üldist arengut.
- Maksumaksjate arvu langustrend.
- Sõltuvus riigieelarvest.
- Piirkonna keskmine brutopalk jääb riigi keskmisele alla.

Käesolevas eelarvestrateegias on põhitegevuse tulude ja kulude prognoosimisel lähtutud rahandusministeeriumi ja Eesti Panga prognoosidest ning valla eelarve eelnevate aastate dünaamikast.

4. PÕHITEGEVUSE EELARVE

KOFS järgi jagunevad tulud põhitegevuse ja investeerimistegevuse tuludeks. Põhitegevuse tulud on jaotatud oma sisult nelja valdkonda: maksutulud, tulud kaupade ja teenuste müügist, saadavad toetused tegevuskuludeks ja muud tegevustulud.

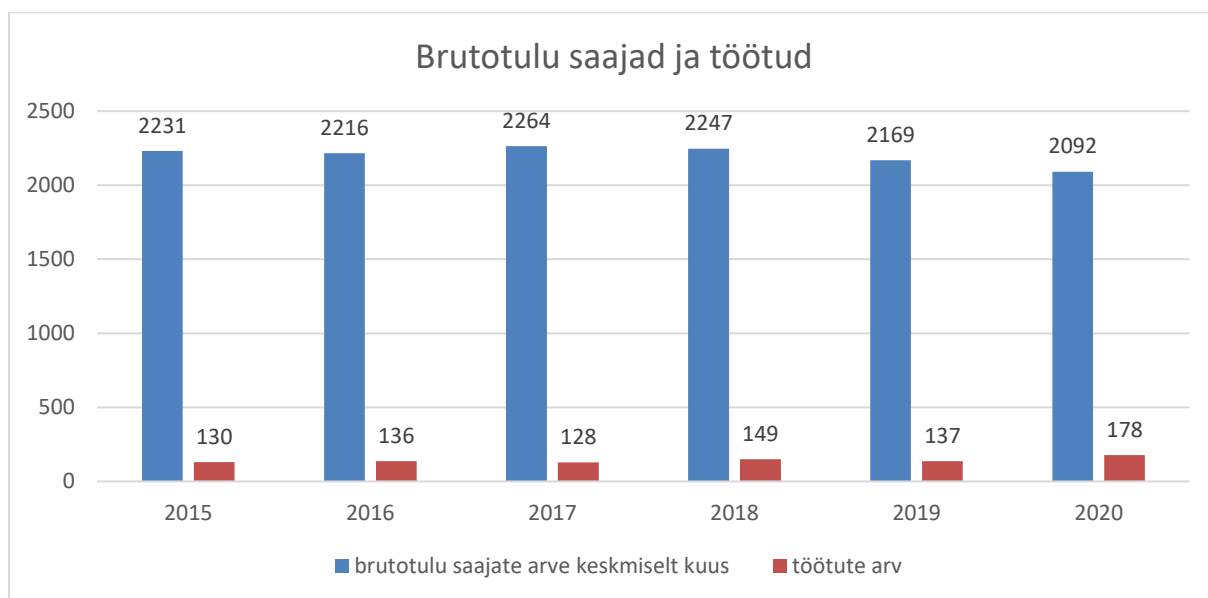
Põhitegevuse tulude kasv on prognoositud tarbijahinnaindeksi alusel (va füüsilise isiku tulumaks), kuid siiski mitte liiga optimistlikult. Enamik kasvust tuleneb füüsilise isiku tulumaksu (FIT) laekumise suurenemisest.

Joonis 3. Maksutulude prognoos 2020-2024 (tuh €).

Kõige suurema osakaaluga põhitegevuse tululiik on FIT, moodustades valla eelarvetuludest 40-45%. Enim mõjutavad tulumaksu laekumist maksumaksjate arv, keskmine brutosissetulek, tööhõive ning FIT laekumise brutotulu protsent (riigi keskvalitsuse otsusel). Lisaks eelnevale on FIT laekumise planeerimisel aluseks eelnevate aastate FIT laekumine ning prognoositav elanike ja maksumaksjate arv Väike-Maarja vallas ning koroonaviirusest tingitud majanduslanguse mõju.

Joonisel 4 on näha aasta keskmine brutotulu saajate ja töötute arvu dünaamika.

Joonis 4. Aasta keskmine brutotulu saajate ja töötute arv 2015-2020 (allikas: Statistikaamet)

Tulumaksu laekumiste võrdlus (tabel 2) näitab kasvutrendi. Samas peab prognooside koostamisel arvestama, et võimalike tagasilöökidest korral ei tekiks olulisi tagasiminekuid valla eelarves. Alljärgnevas tabelis on esitatud FIT laekumise võrdlus alates 2017. aastast. Muutuse protsent on kasv konkreetse kuu kohta võrreldes eelmise aasta sama perioodiga.

FIT laekumine	2017	2018	2019	Muutus (%)	2020	Muutus (%)	2021	Muutus (%)
jaanuar	270 440	294 636	298 008	1,1%	331 097	11,1%	333 158	0,6%
veebruar	257 642	296 597	324 827	9,5%	336 954	3,7%	338 707	0,5%
märts	294 790	334 216	362 533	8,5%	384 001	5,9%	378 700	-1,4%
aprill	282 081	322 413	340 996	5,8%	370 511	8,7%	379 213	2,3%
mai	282 157	317 176	347 155	9,5%	347 061	0,0%	366 388	5,6%
juuni	322 421	359 926	367 987	2,2%	352 286	-4,3%	388 354	10,2%
juuli	311 876	316 350	354 718	12,1%	351 625	-0,9%		
august	263 918	315 956	352 177	11,5%	350 925	-0,4%		
september	268 143	318 341	353 583	11,1%	354 133	0,2%		
oktoober	310 363	319 395	350 319	9,7%	356 614	1,8%		
november	307 585	346 038	354 208	2,4%	365 590	3,2%		
detsember	351 648	395 383	421 971	6,7%	429 156	1,7%		
KOKKU	3 523 064	3 936 427	4 228 482		4 329 953			

Tabel 2. FIT laekumise võrdlus eurodes eelnevatel aastatel.

Maamaks on riiklik maks, mis laekub täies ulatuses KOV eelarvesse. Üldine maamaksu määr alates 2021. aastast on 2,5% ha kohta ning haritava maa ja loodusliku rohumaa maamaksu määr 2,0% ha kohta.

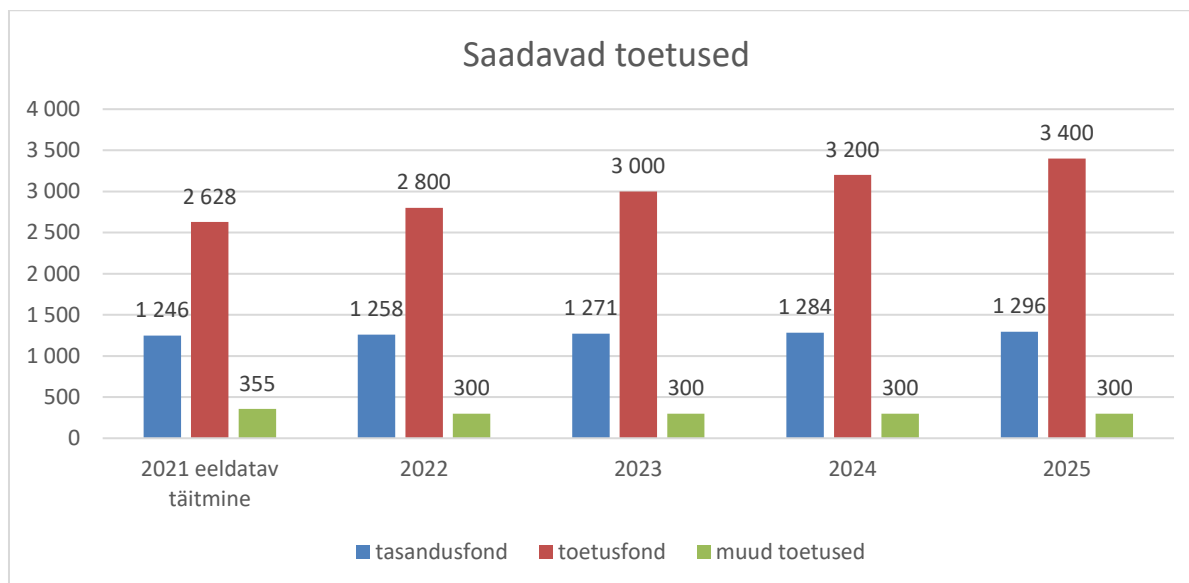
Tulud kaupade ja teenuste müügist moodustavad valla eelarvetuludest kuni 10%. Eelarvestrateegiasse on prognoositud laekumised lähtudes 2020. ja 2021. aasta eelarvesse prognoositud summadest ning kasv prognoositavateks aastateks lähtudes kaupade ja teenuste hindade üldisest kallinemisest. Põhiosa tuludest laekub Väike-Maarja Hooldekodu ja haridusasutuste tegevusest (kohatasud, toiduraha jmt) ning elamu- ja kommunaalmajandusest.

Saadavad toetused moodustavad valla eelarve tuludest olulise osa ehk ligikaudu 43%. Toetusfond toetab kohalikke omavalitsusi konkreetsete ülesannete täitmisel. Toetusfond koosneb valdkondlikest toetusliikidest, võimaldades katta õpetajate tööjõukulusid, tagada koolilõunat, maksta toimetulekutoetusi ja hooldada kohalikke teid. Tasandusfondi eesmärk on ühtlustada omavalitsuste võimalusi avalike teenuste osutamisel.

Toetuste kavandamisel on arvestatud, et need järgivad üldise majanduskasvu liikumist. Toetusfondist laekuvate summade planeerimisel on aluseks võetud eelnevate aastate dünaamika, lineaarset prognoosimist takistab 2020. aasta erakorralised laekumised koroonaviiruse kahjude korvamiseks. Tasandusfondist laekuvate summade kasvuks on planeeritud konservatiivselt 1%.

Lisaks tasandus- ja toetusfondi summadele on eelarvestrateegias arvestatud muud sihtotstarbelised toetused (eelkõige projektipõhised toetused). Muud laekumised on prognoositud arvestades senist laekumise dünaamikat.

Joonisel 5 on ülevaade eelarvestrateegiasse planeeritud toetustest.

Joonis 5. Saadavad toetused 2021-2025 (tuh €)

Põhitegevuse kulud on jaotatud eraldi antavateks toetusteks ja muudeks tegevuskuludeks (mis omakorda koosnevad personalikuludest, majandamiskuludest ja muudest kuludest). Põhitegevuse kulude maht ületab eelarvestrateegia perioodil 11 miljoni euro piiri. Põhitegevuse kulude planeerimisel on arvestatud eelnevate aastate kulude dünaamikat ning arvestades arengukavas sätestatud eesmärgi ja prognoosi eelduseid.

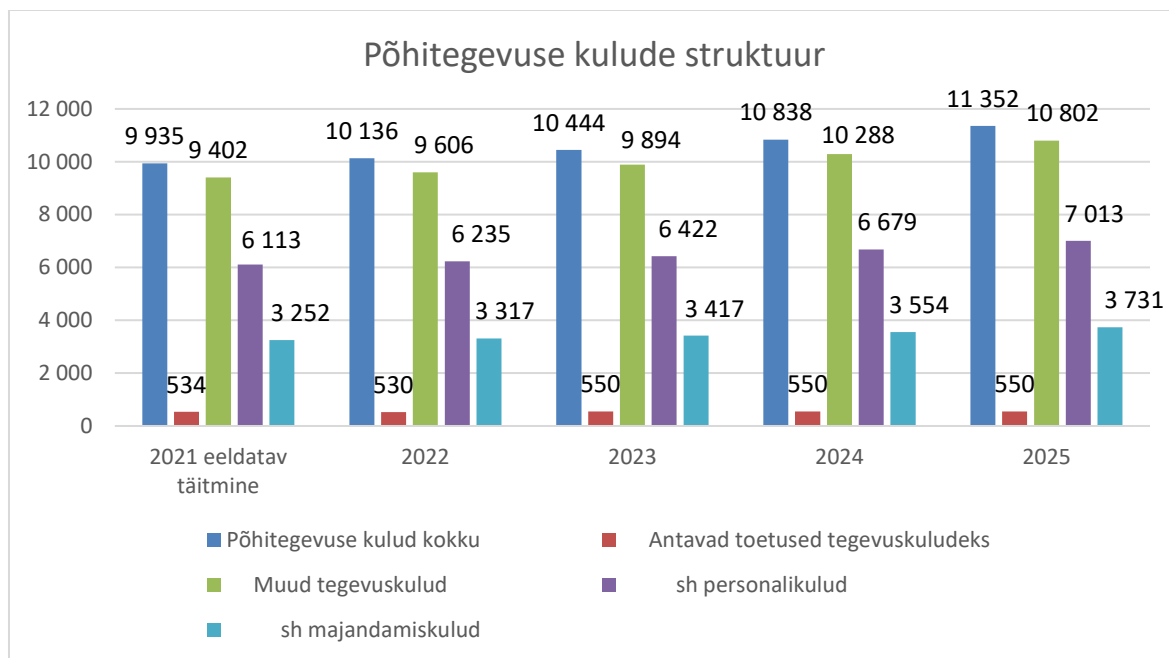
Kulude mahu kasvul on mitu välist põhjust:

- Riigi keskvalitsuse otsused palgatõusuks riigi eelarvest. Kohalikud omavalitsused panustavad oma eelarvest lisavahendeid, et tagada konkurentsivõimeline palgatase.
- Riigi eelarve eraldised tegevuskulude toetuseks suurenevad. Näiteks toetused sotsiaalseteks garantiideks, teede hoolduseks ja mitmesugusteks projektitoetusteks.
- Üleüldine hindade tõus, mis suurendab kaupade ja teenuste maksumusi.

Eelarvestrateegia põhitegevuse kulude planeerimise põhialused olid:

- Põhitegevuse kulude kasv peab jääma väiksemaks põhitegevuse tulude kasvu tempost;
- Kuigi inflatsioon suurendab mitmeid sisendeid, siis eesmärk on hoida majandamiskulud stabiilsena;
- Hallatavate asutuste töötajatele tagada eelarvestrateegia perioodil võrreldav palgakasv vähemalt Lääne-Viru maakonna keskmise palgakasvuga;
- Optimeerida taristu ülalpidamiskulusid ja vabaneda mittevajalikest varadest;

- Optimeerida juhtimist, tõsta töötajate motivatsiooni ja pädevusi ning võimekust teha tööd produktiivsemalt.

Joonis 6. Põhitegevuse kulude struktuur ja dünaamika perioodil 2021-2025 (tuh €)

Väike-Maarja valla põhitegevuse kuludest on suurima osakaaluga personalikulud, moodustades tegevuskuludest ligikaudu 62%, järgnevad majandamiskulud kuni ligikaudu 33%, antavad toetused ligikaudu 5% ning muud tegevuskulud ligikaudu 1%. Kulude struktuur aastate lõikes on näha jooniselt 6.

Põhitegevuse tulem võrdub põhitegevuse tulude ja põhitegevuse kulude vahega. KOFS järgi ei ole põhitegevuse tulemi negatiivne väärtus üldjuhul lubatud. Kui põhitegevuse tulemi väärtus on negatiivne, siis see tähendab, et omavalitsus ei suuda katta jooksvate tulude arvelt jooksvaid kulusid. Sellisel juhul finantseeritakse põhitegevuse kulusid põhivara müügi ja reservide arvelt. Ühekordsete tulude arvelt põhitegevuse kulude finantseerimine pikemal perioodil on riskantne ning nende tulude kehvema laekumise korral võib tekkida oht sattuda finantsraskustesse ning omavalitsuses ei ole tagatud põhitegevuse rahastuse jätkusuutlikkus.

Väike-Maarja valla põhitegevuse tulemi väärtused prognoosiperioodi jooksul on igal prognoosi-
perioodi aastal positiivsed (toodud tabelis 3).

	2021 eeldatav täitmine	2022	2023	2024	2025
Põhitegevuse tulud	9 970	10 248	10 646	11 096	11 606
Põhitegevuse kulud	9 935	10 136	10 444	10 838	11 352
Põhitegevuse tulem	35	113	202	258	254

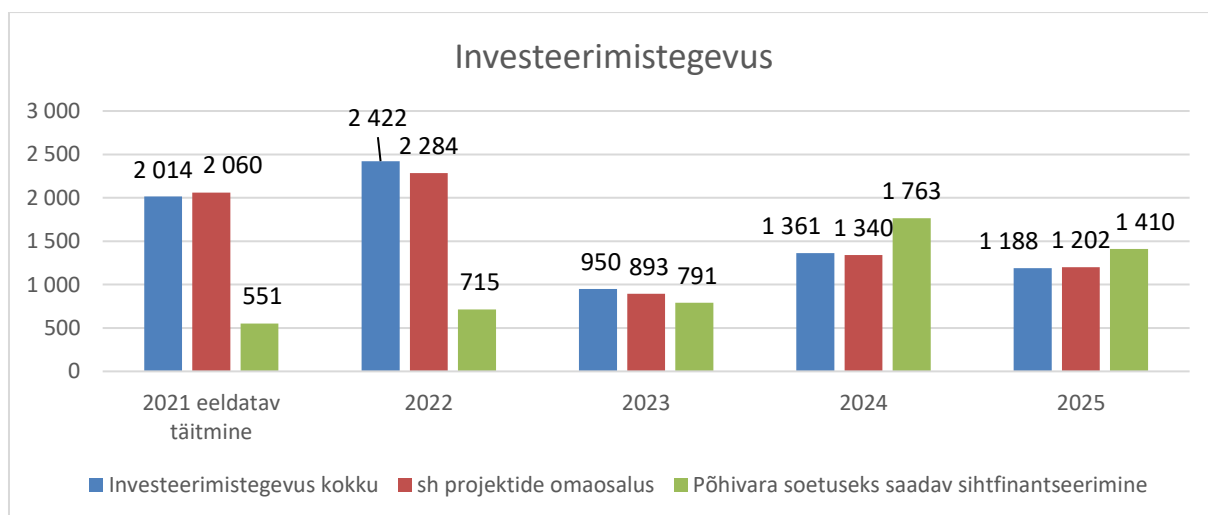
Tabel 3. Põhitegevuse tulem aastatel 2021-2025 (tuh €)

Andmetest on näha, et põhitegevuse tulem on igal aastal kindlalt positiivne ning kasvab alates 2021. aastast kuni 2024. aastani. Samas alljärgnevatel peatükkidest selgub, et järgnevatel aastatel ei suuda põhitegevuse tulemi positiivne väärtus katta ära kogu investeerimistegevuseks vajaminevat summat ning nende vahe tuleb finantseerida laenudega.

5. INVESTEERIMISTEGEVUS

Investeeringustegevuse eelarveosa koosneb investeeringuteks saadavatest tuludest ning investeeringustegevuse kuludest. Investeeringustegevuse tulud ja kulud on esitatud alljärgneval joonisel (tuhandetes eurodes).

Jooniselt 7 on näha, et investeeringustegevuse eelarve on kogu strateegia perioodi jooksul olulise osakaaluga põhitegevuse kuludes ning investeeringustegevuse kulud ületavad investeeringuteks saadavaid tulusid. Investeeringustegevuse teostamist võimaldab positiivne põhitegevuse tulem, planeeritud saadavad projektitoetused ja ka laenugevus. Kuna põhitegevuse tulem on positiivne ja kasvutrendis, on vallal võimalus panustada investeeringustegevusse ehk teisisõnu: investeeringute tegemise võimekus sõltub valla omafinantseerimise võimekusest. Olulised on põhitegevuse tulemi ja investeeringustegevuse tulemi vahetõrge ning investeeringute sotsiaalmajanduslikud mõjud.

Joonis 7. Investeeringustegevus aastatel 2021-2025 (tuh €)

Eelarvestrateegias on arvestatud kõigi valla arengukavas planeeritud projektide elluviimisega, alltoodud tabelist 4 on näha investeeringute maht valdkondade ja eelarveaastate kaupa.

	2021 eeldatav täitmine	2022 eelarve	2023 eelarve	2024 eelarve	2025 eelarve
01 Üldised valitsussektori teenused	72 498	50 000	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>					
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	72 498	50 000			
02 Riigikaitse	0	0	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>					
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>					
03 Avalik kord ja julgeolek	0	0	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>					
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>					
04 Majandus	1 368 161	2 288 000	731 000	1 218 000	896 000
<i>sh toetuse arvelt</i>	183 000	493 000	261 750	583 000	304 500
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	1 185 161	1 795 000	469 250	635 000	591 500
05 Keskkonnakaitse	31 000	126 000	68 000	23 000	15 000
<i>sh toetuse arvelt</i>					
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	31 000	126 000	68 000	23 000	15 000
06 Elamu- ja kommunaalmajandus	71 000	0	0	40 000	600 000
<i>sh toetuse arvelt</i>				28 900	439 000
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	71 000			11 100	161 000
07 Tervishoid	0	0	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>					
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>					
08 Vabaaeg, kultuur ja religioon	929 000	115 000	115 000	72 000	50 000
<i>sh toetuse arvelt</i>	353 500	30 000	42 000	37 500	
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	575 500	85 000	73 000	34 500	50 000
09 Haridus	67 850	275 000	710 000	1 250 000	550 000
<i>sh toetuse arvelt</i>		166 400	448 400	794 000	346 000
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	67 850	108 600	261 600	456 000	204 000
10 Sotsiaalne kaitse	72 060	145 000	60 000	500 000	500 000
<i>sh toetuse arvelt</i>	14 735	26 000	38 400	320 000	320 000
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	57 325	119 000	21 600	180 000	180 000
KÕIK KOKKU	2 611 569	2 999 000	1 684 000	3 103 000	2 611 000
<i>sh toetuse arvelt</i>	551 235	715 400	790 550	1 763 400	1 409 500
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	2 060 334	2 283 600	893 450	1 339 600	1 201 500

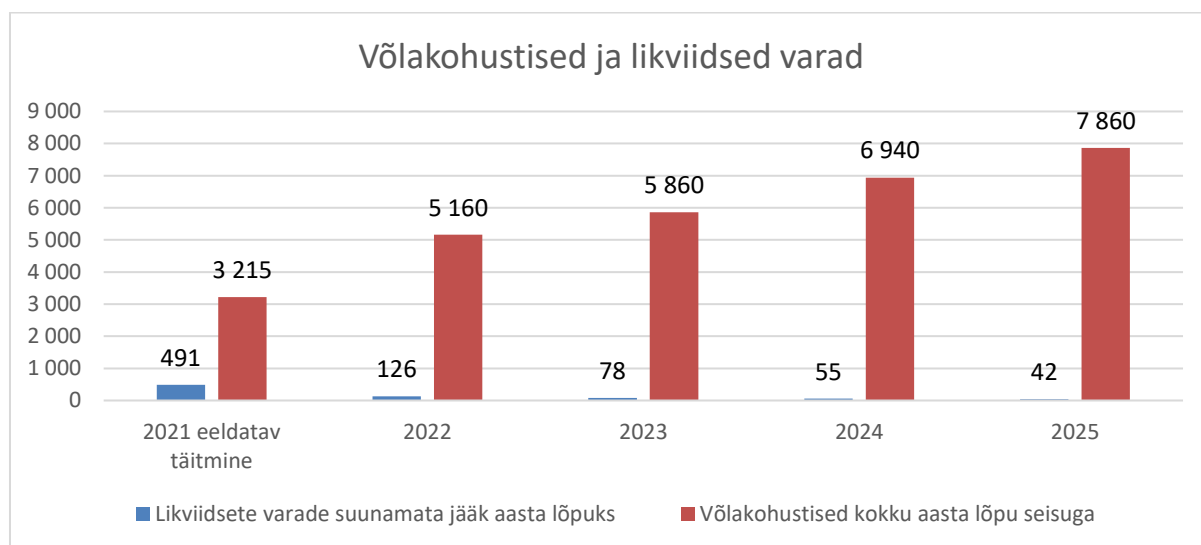
Tabel 4. Investeeringustegevus valdkondade lõikes perioodil 2021-2025

6. FINANTSEERIMINE

Eelarve tulem võrdub põhitegevuse eelarveosa ja investeerimistegevuse eelarveosa summaga. Prognoosi aastatel on eelarve tulem negatiivne, kuna investeerimistegevus on oluliselt suurem põhitegevuse tulemist. Negatiivne eelarve tulem tuleb katta kas täiendava laenuga või likviidsete varade arvelt. Kuigi tehtavad investeerimiskulutused mõjutavad negatiivselt valla finantspositsiooni suurendades võlakooormust, tuleb arvestada investeeringute sotsiaalmajanduslikku kasutegurit.

Väike-Maarja valla finantseerimistegevus on kavandatud põhimõttel, et investeeringuteks kasutatakse võimalikult palju omavahendeid ning võetakse võimalikult vähe laenu. Siiski on vald eelarvestrateegia perioodiks prognoosinud investeeringute teostamiseks laenu võtta. Eelarvestrateegias planeeritud võlakohustiste kasv on arvestatud lähtudes finantsdistipliini tagamise meetmetest ning valla netovõlakooormus jääb KOFS-is sätestatud piirmääradesse.

Väike-Maarja valla olemasolevad ja planeeritavad laenukohustised aasta lõpu seisuga ning likviidsete varade jäägid on esitatud alljärgneval joonisel.

Joonis 8. Likviidsete varade jääk ja võlakohustised aasta lõpu seisuga (tuh €)

8. NETOVÕLAKOORMUS

Finantsdistsipliini tagamiseks sätestab KOFS finantsdistsipliini tagamise meetmed, milleks on kinnipidamine KOV põhitegevuse tulemi lubatavast väärtusest ja kinnipidamine netovõlakoormuse ülemmäärast. Netovõlakoormus on võlakohustiste ja likviidsete varade kogusumma vahe aruandeaasta lõpu seisuga. KOFS sätestab, et netovõlakoormus võib aruandeaasta lõpul ulatuda lõppenud aruandeaasta kuuekordse põhitegevuse tulude ja põhitegevuse kulude vaheni, kuid ei tohi ületada sama aruandeaasta põhitegevuse tulude kogusummat, ning kui nimetatud kuuekordne põhitegevuse tulude ja põhitegevuse kulude vahe on väiksem kui 60% vastava aruandeaasta põhitegevuse tuludest, võib netovõlakoormus ulatuda kuni 60%ni vastava aruandeaasta põhitegevuse tuludest. 2020. aastal tõsteti seoses koroonaviirusest tuleneva majandusliku ebastabiilsusega ajutiselt netovõlakoormuse lubatud määrasid 80%ni kuni aastani 2024 ja 75%ni aastal 2025.

Väike-Maarja valla netovõlakoormuse summalised näitajad on toodud alljärgnevas tabelis:

	2021 eeldatav täitmine	2022	2023	2024	2025
Netovõlakoormus (eurodes)	2 725	5 034	5 782	6 885	7 819
Netovõlakoormus (%)	27,3%	49,1%	54,3%	62,0%	67,4%
Netovõlakoormuse ülemmäär (eurodes)	7 976	8 199	8 517	8 877	8 705
Netovõlakoormuse individuaalne ülemmäär (%)	80,0%	80,0%	80,0%	80,0%	75,0%
Vaba netovõlakoormus (eurodes)	5 252	3 165	2 734	1 992	886

Tabel 6. Väike-Maarja valla võlakoormus 2021-2025 (tuh €)

KOFS näeb ette finantsdistsipliini tagamise meetmed kogu kohaliku omavalitsuse arvestusüksusele, kuhu kuuluvad lisaks kohaliku omavalitsuse üksusele ka konsolideerimisgruppi kuuluvad sõltuvad üksused. Sõltuv üksus on defineeritud kui raamatupidamise seaduse mõistes kohaliku omavalitsuse üksuse otsese või kaudse valitseva mõju all olev üksus, kes on saanud kohaliku omavalitsuse üksuselt, riigilt, muult avalik-õiguslikult juriidiliselt isikult või eelnimetatud isikute valitseva mõju all olevatelt üksustelt üle poole tuludest või kes on saanud toetust ja renditulu kohaliku omavalitsuse üksustelt ja nende valitseva mõju all olevatelt üksustelt rohkem kui 10 protsenti vastava aasta põhitegevuse tuludest.

Väike-Maarja valla arvestusüksusesse kuuluvad OÜ Pandivere Vesi ja Väike-Maarja Tervisekeskus OÜ. Väike-Maarja Tervisekeskus OÜ on arvestusüksusele tervikuna väikese finantsilise mõjuga ning

sellesse olulisi investeeringuid eelarvestrateegia perioodil ei kavandata. Väike-Maarja valla konsolideeritud arvestusüksuse võlakohustised strateegia perioodi jooksul kasvavad, netovõlakoormus suureneb ning moodustab prognoosiperioodi viimasel aastal 62,3% põhitegevuse tuludest. Maksimaalsele netovõlakoormusele (75%) jääb see oluliselt alla. Perioodi lõpuks on planeeritud kogu netovõlakoormuseks (Väike-Maarja vald + Pandivere Vesi OÜ + Väike-Maarja Tervisekeskus OÜ) 7,7 miljonit eurot. Kummalegi konsolideerimisgruppi kuuluvale üksusele ei ole laenu planeeritud. Samas keskvalitsuse poolt kehtestatud kogu netovõlakoormuse maksimumiks on 9,3 miljonit eurot, mis tähendab, et vallal on lubatud lisaks eelarvestrateegias kavandatule laenukoormust maksimaalselt suurendada veel ligi 1,6 miljoni euro võrra.

Arvestusüksus (nimi)	2021 eeldatav täitmine	2022 eelarve	2023 eelarve	2024 eelarve	2025 eelarve
Põhitegevuse tulud kokku	10 699	10 994	11 411	11 861	12 371
Põhitegevuse kulud kokku	10 450	10 717	11 044	11 438	11 952
<i>sh alates 2012 sõlmitud katkestamatud kasutusrendimaksud</i>	0	0	0	0	0
Põhitegevustulem	200	278	367	423	419
Investeeringustegevus kokku	-2 080	-2 493	-995	-1 406	-1 233
Eelarve tulem	-1 880	-2 216	-628	-983	-814
Finantseerimistegevus	1 310	1 870	626	1 006	847
Likviidsete varade muutus (+ suurenemine, - vähenemine)	-611	-360	-28	-2	7
Nõuete ja kohustuste saldode muutus (+/-)	-41	-15	-26	-25	-26
Likviidsete varade suunamata jääk aasta lõpuks	731	370	342	340	348
Võlakohustused kokku aasta lõpu seisuga	3 705	5 575	6 200	7 207	8 053
<i>sh kohustused, mille võrra võib ületada netovõlakoormuse piirmäära (arvestusüksuse väline)</i>	0	0	0	0	0
Netovõlakoormus (eurodes)	2 975	5 205	5 859	6 866	7 706
Netovõlakoormus (%)	27,8%	47,3%	51,3%	57,9%	62,3%
Netovõlakoormuse ülemmäär (eurodes)	8 560	8 796	9 129	9 489	9 278
Netovõlakoormuse ülemmäär (%)	80,0%	80,0%	80,0%	80,0%	75,0%
Vaba netovõlakoormus (eurodes)	5 585	3 591	3 270	2 623	1 573

Tabel 7. Väike-Maarja valla arvestusüksuse võlakoormus aastatel 2021-2025 (tuh €)

9. KOKKUVÕTE

Väike-Maarja valla eelarvestrateegia koostamise aluseks on valla arengukava koos tegevuskavaga. Samuti on strateegia koostamisel arvestatud valla demograafiliste arengusuundade ja majanduslike arengutega riigis. 2020. aastal alanud koroonaviirusest põhjustatud kriis mõjutas ka Väike-Maarja valla 2020. aasta majandustulemusi ning põhjustab veel ka strateegiaperioodi majandusprognosides teatavat määramatust.

Siiski on Väike-Maarja valla konsolideeritud majandusüksuse põhitegevuse tulude ja kulude suhe positiivne kogu eelarvestrateegia perioodil ning kasvavas trendis. Samas arvestusüksuse eelarve tulem on negatiivne, kuna vajalikud investeerimiskohustused ületavad investeerimiseks kasutada olevat põhitegevuse tulude ja põhitegevuse kulude vahet. Investeerimistegevusi saab finantseerida täiendava laenurahaga, kuna laenukoormuse suhteliselt madal tase annab võimaluse kaasata vajadusel täiendavaid finantsvahendeid. Eelarvestrateegia perioodi jooksul püsib valla põhitegevuse tulem positiivne ning omavalitsusel on võimalik panustada vajalikku investeerimistegevusse.

Seoses uue EL rahastuperioodiga on oluline, et Väike-Maarja vallal säiliks ka edaspidi piisavalt vaba investeerimisvõimekust, et oleks võimalus oluliste objektide renoveerimisel kaasata EL toetusmeetmete rahalisi vahendeid.

Eelarvestrateegia lisaks on arvestustabel, mis on esitatud tabelitena vastavalt rahandusministeeriumi vormile (Lisa 3).